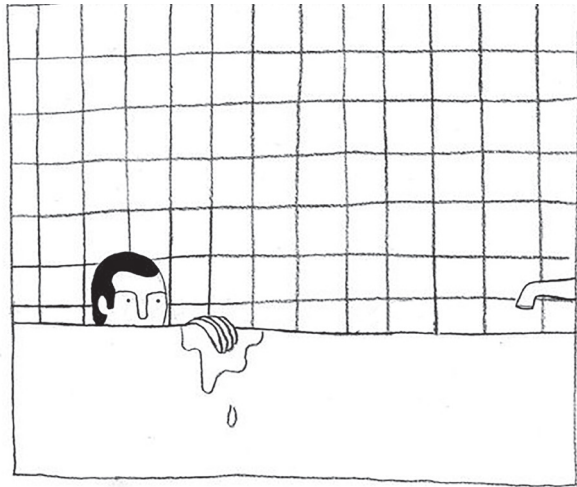

Ιστορίες του νερού.

Μια διαδρομή μέσα στις περιφράξεις του

ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ
ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ

Ιούλιος 2023

Αφορμή για το κείμενο που κρατάτε στα χέρια σας υπήρξε το πρόσφατο νομοσχέδιο του υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (δημοσιεύτηκε ως Νόμος 5037/2023), το οποίο επεκτείνει το αντικείμενο και τις αρμοδιότητες της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας επί των υπηρεσιών ύδατος και της διαχείρισης αστικών αποβλήτων (ΡΑΑΕΥ). Παρότι το συγκεκριμένο νομοσχέδιο δε σηματοδοτεί την άμεση ιδιωτικοποίηση του νερού, θεωρούμε πως οδηγεί ξεκάθαρα προς τα εκεί. Όπως, άλλωστε, έχουμε μάθει και από την περίπτωση του ηλεκτρικού ρεύματος, η ιδιωτικοποίηση δεν μπορεί να υλοποιηθεί από τη μια μέρα στην άλλη καθώς προϋποθέτει μία μακρά και χρονοβόρα διαδικασία «μεταρρυθμίσεων» μέχρις ότου δημιουργηθεί η «ελεύθερη αγορά». Υπό το πρίσμα αυτό, θεωρούμε πως η δημιουργία μιας συγκεντρωτικής εποπτικής αρχής για το νερό συνιστά ένα από τα πρώτα βήματα για τη μετέπειτα ένταξή του στην αγορά, για τη μετατροπή του σε εμπόρευμα όπως όλα τα άλλα, για τον μετασχηματισμό του από κοινό-δημόσιο αγαθό σε αντικείμενο κερδοσκοπίας και κερδοφορίας για το κεφάλαιο.

Η οικονομική εκμετάλλευση ενός τόσο στοιχειώδους για τη ζωή πόρου, θεωρούμε πως συνιστά κομμάτι της ευρύτερης σχέσης που έχει αναπτύξει ο άνθρωπος με τον φυσικό κόσμο. Η σχέση αυτή, τους τρεις τελευταίους αιώνες στον δυτικό κόσμο, έχει δομηθεί πάνω στη θεώρηση της φύσης ως μιας ανεξάντλητης πλουτοπαραγωγικής πηγής, η οποία διατίθεται δωρεάν και υπάρχει απλώς και μόνο για να εξυπηρετεί τις ανάγκες του ανθρώπου. Κατά το διάστημα αυτό, με βασικό εργαλείο την τεχνολογία, ο άνθρωπος κατάφερε να κυριαρχήσει επί της φύσης και να τη θέσει στους σκοπούς της συνεχούς καπιταλιστικής κερδοφορίας και ανάπτυξης. Η πορεία αυτή, οδήγησε στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων του εκβιομηχανισμένου δυτικού κόσμου και αντίστοιχα υποτίμησε τις ζωές εκείνων που έτυχε να ζουν σε εκείνα τα σημεία της γης που το υπέδαφος ήταν πλούσιο σε πρώτες ύλες ή ενεργειακά αποθέματα. Ο άνθρωπος έπαψε να ζει συμβιωτικά με τη φύση και οδηγήθηκε στη δίχως όρια εκμετάλλευση και καταστροφή της. Μάλιστα, τα τελευταία τριάντα χρόνια, υπό την ηγεμονία του

ΓΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

yperaspisitwnvounwn.wordpress.com
yperaspisivounon2019@gmail.com
facebook: Συνέλευση για την
υπεράσπιση των βουνών

νεοφιλελευθερισμού, η παραπάνω λογική έχει αγγίξει το ακρότατο όριό της, οδηγώντας στην οικονομικοποίηση και εμπορευματοποίηση κάθε στοιχείου του φυσικού και κοινωνικού κόσμου.

Δύο εκδοχές της μετατροπής των υδάτινων στοιχείων της φύσης σε εμπορεύματα αποτελούν η ιδιωτικοποίηση των δικτύων ύδρευσης στις μεγάλες πόλεις και η ιδιωτικοποίηση των νερών των ποταμών με τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια. Τις εκδοχές αυτές εξετάζουμε στη συνέχεια του κειμένου, υπό μια πιο αναλυτική και ιστορική προοπτική.

Κοινά και περιφράξεις

Οι Άγγλοι χωρικοί του ύστερου Μεσαίωνα, οι οποίοι εξεγέρθηκαν ενάντια στην περιφράξη των κοινοτικών γαιών που καλλιεργούσαν και τους παρείχαν τις πρώτες ύλες για τη διαβίωσή τους, ονομάστηκαν *commoners*. Στην ουσία υπερασπίζονταν τη γη ως *common*, ως κοινό αγαθό, ως κοινό πόρο, όπου ο καθένας θα μπορούσε να έχει πρόσβαση χωρίς αποκλεισμούς. Μέσα από τις μεταξύ τους συνεννοήσεις έθεταν τους καλύτερους όρους χρήσης της γης προς όφελος του καθενός και της καθεμιάς και, κατ' επέκταση, της ίδιας της κοινότητας. Ακολουθώντας τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς των επόμενων αιώνων, σήμερα ως κοινό αγαθό δεν εννοούμε μόνο τη γη αλλά και μια σειρά πόρων που έχουν να κάνουν με το περιβάλλον, την ενέργεια και τον πολιτισμό - πόρων απαραίτητων για την επιβίωσή και την ανάπτυξη του ατόμου.

Ένα τέτοιο κοινό αγαθό είναι και το νερό. Η διαρκής και χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση σε αυτό είναι απαραίτητη για την επιβίωση του ανθρώπου, για την παραγωγή της τροφής του, για τη διατήρηση του συνολικού κύκλου ζωής των οικοσυστημάτων, για την ισορροπία της βιοποικιλότητας. Ωστόσο, τα κοινά απειλούνται από τις περιφράξεις, τόσο τις υλικές και όσο τις άυλες. Η υφαρπαγή ενός βοσκότοπου, που περιφράσσεται με κοτετσόσυρμα και πασσάλους, για να γίνει μια φωτοβολταϊκή εγκατάσταση είναι μια υλική έκφραση των περιφράξεων. Η παραχώρηση σε έναν ιδιώτη της άδειας χρήσης νερού ενός ποταμού (της προτεραιότητας δηλαδή στη χρήση του τρεχούμενου νερού) ή η ιδιωτικοποίηση του συστήματος υδροδότησης μίας μεγαλόπολης (π.χ. της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης) αποτελούν μορφές άυλων περιφράξεων. Μπορεί σήμερα μεταξύ του κεϋνσιανού και του φιλελεύθερου μοντέλου οικονομικής οργάνωσης η διαφορά να έγκειται στην κρατικοποίηση ή στην ιδιωτικοποίηση ενός κοινού αγαθού, και οι δύο συνθήκες ωστόσο εμπεριέχουν την «περίφραξη» του αγαθού. Είτε με τη μορφή της εμπορευματοποίησής του για τη μέγιστη οικονομική απόδοση είτε με τη μορφή της επιβολής γενικών κανόνων που μπορεί και να αφήνουν ανοιχτά πεδία για επιμέρους αποκλεισμούς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Βόλος, μια πόλη στους πρόποδες του Πηλίου, όπου παρότι έχει τρεχούμενο νερό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, αυτό είναι μη πόσιμο. Ο λόγος έγκειται στην κακή συντήρηση του αρχαιωμένου, αποτελούμενου από σωλήνες αμιάντου και σιδήρου, διάτρητου δικτύου ύδρευσης. Ως αποτέλεσμα, μια ολόκληρη πόλη εξαναγκάζεται να αγοράζει εμφιαλωμένο νερό. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το υδροηλεκτρικό

Μία υλική έκφραση των περιφράξεων στην Καλαμιά της Κοζάνης. Εταιρεία έχει δεσμεύσει 750 στρέμματα περιμετρικά του χωριού για να εγκαταστήσει φωτοβολταϊκά. Οι κάτοικοι οργανώνονται και κινητοποιούνται, προσπάθοντας να σταματήσουν τις εργασίες.

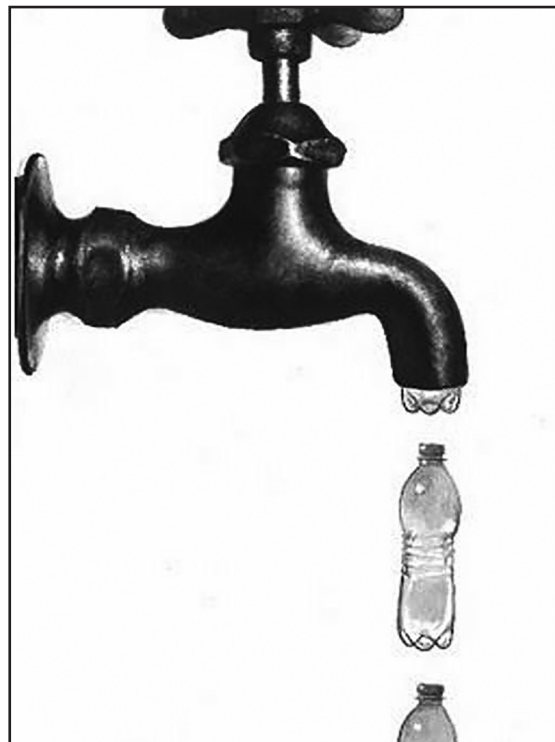
φράγμα στο ποτάμι της Κερασιάς στη λίμνη Πλαστήρα. Ένα από τα εκατοντάδες υδροηλεκτρικά έργα που δεσμεύει τους χειμερινούς μήνες μεγάλες ποσότητες νερού, εισάγοντάς το σε σωλήνες για μια απόσταση κάποιων εκατοντάδων μέτρων. Με αυτό τον τρόπο, αφενός, αλλοιώνεται ο εκεί υδροβιότοπος ενώ, αφετέρου, παραχωρείται η χρήση του νερού για τις συγκεκριμένες αποστάσεις σε ιδιώτη. Όπως διαφαίνεται, δεν υπάρχουν και μεγάλες διαφορές μεταξύ των δύο παραπάνω παραδειγμάτων ιδιωτικοποίησης της διαχείρισης του νερού, όσον αφορά τις «περιφράξεις». Στην πρώτη περίπτωση η επιτηδευμένη εγκατάλειψη του δικτύου ύδρευσης οδηγεί τους κατοίκους στην κάλυψη των αναγκών τους μέσω των ιδιωτών εμπόρων νερού. Στην δεύτερη, το κράτος ιδιωτικοποιεί κομμάτια ποταμών παραχωρώντας τη χρήση τους σε ιδιώτες.

Η υπεράσπιση του νερού ως κοινού αγαθού δεν πρέπει να γίνει μέσα από μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση που θα το αντιλαμβάνεται ως πηγή που - είτε πρόκειται να εξαντληθεί σύντομα είτε όχι - υπάρχει για να υπηρετεί μόνο τις ανάγκες του ανθρώπου. Το νερό είναι ανεκτίμητο για τον άνθρωπο, τα ζώα, τα οικοσυστήματα. Οι τρόποι και τα είδη καλλιέργειας πρέπει να προσαρμόζονται στους πόρους που μας χαρίζουν τα κατά τόπους πλούσια και ποικίλα οικοσυστήματα. Η εντατικοποίηση της γεωργίας σε ένα περιβάλλον τσιφλικοποίησης της γης αποτελεί μία ανταγωνιστική συνθήκη απέναντι στα «κοινά». Η ανεξέλεγκτη γεωργική χρήση του νερού επειδή έτυχε το τάδε χωράφι να έχει πιο εύκολη πρόσβαση σε αυτό, θα συναντήσει στην ίδια γεωγραφική περιφέρεια, κάποια χιλιόμετρα παραδίπλα, ένα άλλο χωράφι που για να ποτιστεί θα χρειαστεί μια γεώτρηση που μπορεί να φθάνει και στα 200 μέτρα σε βάθος. Το «κοινό» του νερού προϋποθέτει μια ολιστική αντίληψη της ανάγκης και της διαχείρισής του, έξω και πέρα από ανταγωνισμούς είτε μεταξύ συγχωριανών ή μεταξύ ολόκληρων Περιφερειακών Ενοτήτων (όπως συμβαίνει στον Θεσσαλικό κάμπο, μεταξύ Καρδίτσας και Λάρισας).

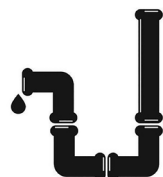
Τα κοινά γίνονται ορατά όταν αναπτύσσονται εκείνοι οι αγώνες που τα υπερασπίζονται, που θα χτυπήσουν το καμπανάκι απέναντι στον κίνδυνο των περιφράξεών τους. Χρειάστηκε να καταστραφούν κάμποσα ποτάμια, να δούμε την ξεραϊλα δίπλα στα χωριά μας, να ακούσουμε περήφανους εργολάβους στα καφενεία να καμώνονται ότι αυτοί πλέον θα αποφασίζουν πόσο νερό θα παίρνουμε οι υπόλοιποι για να ποτίζουμε καλλιέργειες και μπουστάνια, για να αντιληφθούμε τον κίνδυνο. Εάν η ιδιωτικοποίηση κομματιών του υδροδοτικού δικτύου της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης αποτελεί ένα επίδικο που έχει έρθει τον τελευταίο καιρό στην επικαιρότητα, στην επαρχία η ιδιωτικοποίηση είναι κάτι που εξελίσσεται εδώ και πάρα πολύ καιρό, οπουδήποτε βλέπουμε να κατασκευάζεται ένα μικρό υδροηλεκτρικό εργοστάσιο.

Το παράδειγμα της Αθήνας: πολιτικές ιδιωτικοποίησης, κρατικοποίησης και τούμπαλιν

Ένα κοινό χαρακτηριστικό του νερού, από τα αρχαία χρόνια μέχρι την σύγχρονη ιστορία, είναι ότι παρά τις αλλαγές των πολιτισμών και των συστημάτων διακυβέρνησης αυτό παρέμενε κοινό αγαθό. Ωστόσο, αυτό αλλάζει στην Αθήνα των αρχών της δεκαετίας του

Η κατανάλωση ποιοτικού νερού μετατρέπεται από κοινωνικό σε ατομικό ζήτημα με το κόστος του να μετακυλιέται στον πληθυσμό, επιβαρύνοντας έτσι τους πιο αδύναμους.

1920 που μέχρι τότε τροφοδοτούταν από το Αδριάνειο υδραγωγείο και διάφορες πηγές και πηγάδια. Τότε, για πρώτη φορά, το ελληνικό κράτος αρχίζει να αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες ύδρευσης, λόγω της εισροής στην Αθήνα 400.000 προσφύγων μετά την αποτυχημένη πολεμική επεκτατική εκστρατεία στη Μικρά Ασία. Χαρακτηριστικά, λιγότερο από το 10% των κτιρίων της πόλης ήταν υδροδοτούμενα και το νερό στις περιοχές όπου δεν υπήρχαν πηγές μοιράζονταν με δελτία (10 λίτρα ανά κάτοικο την ημέρα,) ενώ σε άλλες περιοχές υπήρχε νερό για δύο ώρες κάθε τέσσερις μέρες. Έτσι το ελληνικό δημόσιο συνάπτει σύμβαση με την αμερικάνικη εταιρία «Ulen and Company» για την κατασκευή και διαχείριση έργων ύδρευσης, και με την Ελληνική Τράπεζα για τη χρηματοδότησή τους.

Για την κατασκευή των έργων συστήνεται η Ανώνυμη Ελληνική Εταιρία Υδάτων (ΑΕΕΥ), η οποία είναι εταιρία ιδιωτικών συμφερόντων. Η ΑΕΕΥ αναλαμβάνει τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των έργων που κατασκευάζει, τα οποία όμως έργα παραμένουν στην ιδιοκτησία του ελληνικού κράτους. Η υπογεγραμμένη σύμβαση έχει αρχική διάρκεια 27 χρόνων (δηλαδή μέχρι το 1952), αλλά παρατείνεται μέχρι το 1974 όταν και η Ulen αποφασίζει να αποχωρήσει. Ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι η Ulen ήταν εταιρία που δεν είχε πάρει μέρος στον σχετικό διαγωνισμό που είχε κηρύξει το ελληνικό κράτος. Παρόλα αυτά, η κυβέρνηση του Ανδρέα Μιχαλακόπουλου της έδωσε το έργο αφού εγγυήθηκε για αυτήν η αμερικάνικη πρεσβεία.

Σε αυτό το διάστημα τα πρώτα μεγάλα έργα της εταιρίας ήταν η κατασκευή του φράγματος του Μαραθώνα, της σήραγγας Μπογιατίου και του διυλιστηρίου του Γαλασίου. Τη δεκαετία του 1950, λόγω της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού της Αθήνας, θεωρήθηκε αναγκαίο η λίμνη της Υλίκης να τροφοδοτήσει το λεκανοπέδιο. Επρόκειτο για ένα έργο υψηλού λειτουργικού κόστους λόγω της χαμηλής υψομετρικής θέσης της λίμνης.

Φυσικά, μιας και μιλάμε για την εποχή της ιδιωτικοποίησης του νερού στην Αθήνα δεν μπορούμε να παραβλέψουμε κάποια σημαντικά στοιχεία. Όπως τους αγώνες που δόθηκαν τον Δεκέμβριο του 1932, μέσα σε ένα περιβάλλον γενικότερης κοινωνικοοικονομικής κρίσης, ενάντια στις τεράστιες χρεώσεις που επέβαλαν οι ιδιωτικές εταιρίες ρεύματος και νερού στους κατοίκους της πόλης (με το σύνθημα «Ούλεν, Ούλεν, του καραγκιόζη είναι ούλεν»). Ένας εκπαιδευτικός της εποχής, ο Π. Παπανότης έγραφε ότι «όταν η Ούλεν είχε ολοκληρώσει τα έργα για την υδροδότηση της Αθήνας, η δαπάνη κάθε οικογένειας για την παροχή νερού ανερχόταν σε 1.500 δραχμές, έναντι των 150 δραχμών που ήταν ως τότε η ετήσια συνδρομή. Επιπρόσθετα για την τοποθέτηση υδρομετρική οι υδρολήπτες επιβαρύνονταν με το ποσό των 600-700 δραχμών, ενώ απαγορευόταν κάθε επιδιόρθωση βλαβών του δικτύου από ιδιώτες υδραυλικούς». Επίσης, βουλευτές απ' όλο το πολιτικό φάσμα κατέθεταν καταγγελίες για τη διαχείριση που έκανε η εταιρία. Χαρακτηριστικές είναι οι ομιλίες του δεξιού Μπτσοτάκη που αποκαλούσε την Ulen «καρκίνωμα» και αυτή του κεντρώου Ντεντιδάκη που επισήμανε τις τεράστιες μισθοδοσίες των αφεντικών της εταιρίας.

Το 1974 η Ulen αποχωρεί από την Ελλάδα, πουλώντας τις μετοχές της στην Ελληνική Τράπεζα. Παράλληλα, ένα μεγάλο έργο, αυτό του

Τοποθέτηση υδρομετρικών στην Αθήνα, το 1927.

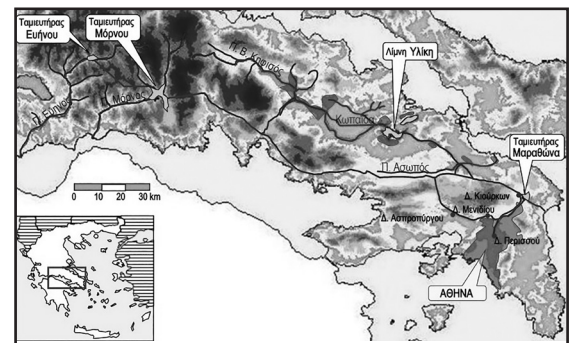
Μόρνου (φράγμα και ταμιευτήρας), είναι υπό κατασκευή (1969-1979). Το 1980, με κοινή υπουργική απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Δημοσίων Έργων, γίνεται συγχώνευση της Ελληνικής Εταιρίας Ύδρευσης με τον Οργανισμό Αποχέτευσης Πρωτεύουσας και συστήνεται η ΕΥΔΑΠ. Το 1981 μπαίνει σε λειτουργία ο ταμιευτήρας του Μόρνου. Από εκείνο το σημείο και μέχρι το 1999 έχουμε την επέκταση του δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης στο μεγαλύτερο κομμάτι της Αθήνας.

Το 2000, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θέλει να «εκουγχρονίσει» την ΕΥΔΑΠ. Έτσι, η νέα χιλιετία τη βρίσκει εισηγμένη στο χρηματιστήριο ενώ τη λειτουργία της αρχίζουν να διέπουν νέοι οικονομικοί στόχοι και κριτήρια αποδοτικότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, και με την πάροδο των χρόνων, η εταιρία μειώνει τις προσλήψεις και δεν ανανεώνει το προσωπικό της. Μερικά χρόνια αργότερα, η κατάσταση γίνεται ακόμα χειρότερη όταν δημιουργείται το ΤΑΙΠΕΔ και το νερό αρχίζει να θεωρείται αγαθό προς οικονομική αξιοποίηση μέσω της ΕΥΔΑΠ και της ΕΥΔΑΘ. Πέρα από τη μη ανανέωση του εργατικού δυναμικού, σταδιακά εισάγονται και συνεργασίες με ιδιωτικές εργολαβικές εταιρίες για την κάλυψη των αναγκών (οι λεγόμενες ΣΔΙΤ - Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα), ενώ οι εκάστοτε διοικήσεις εναλλάσσονται μέσα σε ένα ασταθές πολιτικό σκηνικό. Τέλος, το 2018, με τον νόμο 4512/17-1, το 50,3% της ΕΥΔΑΠ μεταβιβάζεται στο Υπερταμείο.

Νερό και πόλη. Το μέγα-παράδειγμα της Αθήνας

Στο παράδειγμα της Αθήνας που αναφέρουμε παραπάνω, η διαχείριση του νερού έχει άμεση σχέση με την εξέλιξη της πόλης. Οι σημαντικότερες μεταβολές συμβαδίζουν με την καπιταλιστική ανάπτυξη της πόλης της Αθήνας όπως αυτή εξελίχθηκε με τη συγκέντρωση οικονομικών και πολιτικών υπηρεσιών και δομών, καθιστώντας την πρωτεύουσα και βιτρίνα του ελληνικού κράτους. Η πληθυσμιακή της αύξηση, αλλά και όχι μόνο αφού για παράδειγμα οι πολιτισμικές συνήθειες άλλαξαν (ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '60), απαιτούσε και την αύξηση των αποθεμάτων νερού, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αυξημένες ανάγκες ύδρευσης. Αυτό είχε ως άμεσο αποτέλεσμα η ύπαιθρος να αποκτήσει έναν δευτερεύοντα και υποστηρικτικό ρόλο, ως εργοστάσιο παραγωγής και προμήθειας των αναγκαίων πόρων προκειμένου να επιβιώσει και να αναπτύσσεται (πληθυσμιακά, οικονομικά, κτλ.) η πόλη. Μία ανάπτυξη η οποία προϋποθέτει τη χωρική επέκταση της εκμετάλλευσης και τη λεηλασία της υπαίθρου. Αρκεί να δούμε ότι το 1925 η υδροδότηση γινόταν από τη λίμνη του Μαραθώνα (απόσταση 21 χλμ. από την Αθήνα), το 1958 κατασκευάζεται η Υλίκη (85 χλμ.), το 1979 ο Μόρνος (192 χλμ.) και το 1995 ο Εύηνος (221 χλμ.).

Κατά συνέπεια δεν υφίσταται σαφής διαχωρισμός πόλης και υπαίθρου (αν υπήρξε ποτέ σε απόλυτο βαθμό). Η ύπαιθρος αστικοποιείται μέρα με την ημέρα σε μεγαλύτερη κλίμακα, αδυνατώντας να ξεφύγει από τη σχέση κυριαρχίας που έχει δομηθεί στο καπιταλιστικό σύστημα με την «παντοδυναμία» της πόλης. Φυσικά τοπία, τοπικές κοινωνίες και ο φυσικός ρους των ποταμών θυσιάζονται ή, στην καλύτερη περίπτωση, (ίσως) αποζημιώνονται ως ένα βαθμό, όπως συνέβη με την κατασκευή του φράγματος στον Εύηνο ποταμό.

Για να μεταφερθεί το νερό στον αστικό ιστό της μεγαλούπολης από απόσταση έως και 220 χιλιόμετρα μακριά, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατασκευή ενός πολύπλοκου συστήματος υποδομών.

Από εκεί και πέρα, καταλαβαίνει καθεμιά μας ότι περιπλέκεται και η διαδρομή του νερού καθώς, για να φτάσει να μεταφερθεί στον αστικό ιστό της μεγαλόπολης νερό που βρίσκεται έως και 220 χιλιόμετρα μακριά, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατασκευή ενός πολύπλοκου συστήματος υποδομών. Αυτό, φυσικά, συνεπάγεται μεγάλο κόστος κατασκευής και συντήρησης των υποδομών. Την ίδια στιγμή οι ανάδοχοι φορείς έχουν το περιθώριο να υπερκοστολογούν τις υπηρεσίες που παρέχουν αλλά και να παράγουν υπερκέρδη. Δεν είναι τυχαίο ότι σε αυτό το εξωτερικό δίκτυο μεταφοράς του νερού στην Αττική, έκτασης κάποιων εκατοντάδων χιλιομέτρων, και στις διαρροές που εμφανίζει (άγνωστο όμως σε ποιο βαθμό) πατάνε τα τελευταία χρόνια τα επιχειρήματα ιδιωτικοποίησης ενός κομματιού της ΕΥΔΑΠ.

Η απόσταση μεταξύ σημείου κατανάλωσης (της βρύσης στο μοντέρνο αστικό σπίτι) και παραγωγής (200 χλμ. μακριά) πέραν των περιθωρίων εκμετάλλευσης που δημιουργεί, απομακρύνει επίσης τον κάτοικο από τη γνώση του τρόπου «παραγωγής» και κατά συνέπεια διαχείρισης του νερού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η τεχνοκρατική και κεντρική διαχείριση να παρουσιάζεται ως η ιδανικότερη λύση. Μετρητές τοποθετούνται εξωτερικά των σπιτιών, το νερό κοστολογείται με βάση - πιο συχνά - τη σπανιότητά του, ενώ στην περίπτωση που η ποιότητά δεν είναι καλή, ευνοείται η ατομική διαχείριση του ζητήματος η οποία φτάνει ως ένα συγκεκριμένο σημείο, τη βρύση. Για αυτό σήμερα έχει γίνει δημοφιλής η βελτίωση της ποιότητας του νερού μέσω προσθήκης φίλτρων, ως εναλλακτική της αγοράς εμφιαλωμένου νερού. Η κατανάλωση ποιοτικού νερού μετατρέπεται από κοινωνικό σε ατομικό ζήτημα με το κόστος του να μετακυλιέται στον πληθυσμό, επιβαρύνοντας έτσι τους πιο αδύναμους. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις αυξάνονται τα κέρδη των αφεντικών, ενώ ταυτόχρονα ενισχύονται έμμεσα οι πιέσεις για την ιδιωτικοποίησή του προκειμένου να υπάρχει ικανοποιητική συντήρηση των υποδομών.

Η ύπαιθρος και το νερό δεν υποφέρουν μόνο από την κυριαρχική σχέση της πόλης ως προς αυτά, αλλά και από τη χρήση του νερού ως μέσου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Σε αυτή αναφερόμαστε παρακάτω, μέσα από τις περιπτώσεις των μικρών υδροηλεκτρικών φραγμάτων σε ρέματα και ποτάμια.

Μικρά υδροηλεκτρικά εργοστάσια

Καθώς βρισκόμαστε εν μέσω μίας «πράσινης» ενεργειακής μετάβασης, το ελληνικό κράτος θεσπίζει, μέσω του ΕΣΕΚ (Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα) και του εθνικού κλιματικού νόμου, ενεργειακούς στόχους που ξεπερνούν ακόμα και τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς. Μεταξύ άλλων, τα ποτάμια και οι λίμνες γίνονται αντικείμενο κερδοφορίας του ιδιωτικού κεφαλαίου για την παραγωγή μιας απειροελάχιστης, στις περισσότερες περιπτώσεις, ενέργειας. Ο λόγος, φυσικά, για τα μικρά υδροηλεκτρικά εργοστάσια (ΜΥΗΕ).

Σε αντίθεση ακόμη και με τη διακηρυγμένη στρατηγική της Ε.Ε. για τη βιοποικιλότητα - με ορίζοντα το 2030 - η οποία ορίζει ως στόχο την αποκατάσταση 25.000 χιλιομέτρων ποταμών για να γίνουν ξανά ποτάμια ελεύθερης ροής, σήμερα στην Ευρώπη τουλάχιστον 19.300

ΜΥΗΕ υποβαθμίζουν τα ποτάμια και σχεδόν άλλα 8.000 βρίσκονται υπό αξιολόγηση. Στην περιοχή των Βαλκανίων υπολογίζεται πως το 49% των υδροηλεκτρικών έργων (κυρίως ΜΥΗΕ) βρίσκονται μέσα σε προστατευόμενες περιοχές. Στην Ελλάδα υπάρχουν πάνω από 1.500 αδειοδοτήσεις για ΜΥΗΕ σε ποτάμια, παραπόταμους και ρέματα ακόμα και σε εκείνα που στερεύουν κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Πώς λειτουργεί όμως ένα μικρό υδροηλεκτρικό εργοστάσιο; Κάθε ΜΥΗΕ περιλαμβάνει τεχνικά έργα υδροληψίας, το σύστημα προσαγωγής, τους υδροστροβίλους και τον υδροηλεκτρικό σταθμό παραγωγής. Το νερό εκτρέπεται από τον φυσικό του ρου στην κοίτη του ποταμού και, μέσω σωλήνων, μεταφέρεται εκεί όπου χρειάζεται για να λειτουργήσει, με τους απαραίτητους τεχνικούς όρους, το εργοστάσιο. Η ελάχιστη ποσότητα νερού που αφήνεται να ρέει στο υπόλοιπο ποτάμι (Ελάχιστη Οικολογική Παροχή) προκύπτει μέσα από μία σειρά μαθηματικών εξισώσεων και μετρήσεων που έχουν προηγηθεί στα ποτάμια, αμφιβόλου εποχικής περιοδικότητας (επομένως και αντικειμενικότητας). Όπως έχει δείξει η πραγματικότητα σε ήδη κατασκευασμένα εργοστάσια η βιοποικιλότητα των ποταμιών είτε «τραυματίζεται», είτε εξαφανίζεται.

Σαν να μην φθάνουν όλα τα παραπάνω, για να συμπληρωθεί το κάθε έργο από τεχνικής άποψης, έχουμε και τη διάνοιξη νέων δρόμων πρόσβασης και τοποθέτηση καλωδίων μέσα σε ορεινά ή δασικά οικοσυστήματα όπως και την ισοπέδωση των οχθών και πρανών στα σημεία εγκατάστασης.

Τα ΜΥΗΕ είναι γνωστά για τη μη αποδοτικότητα τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο αν σκεφτεί κανείς ότι η ενεργειακή ισχύς που παράγει το καθένα είναι της τάξης των 1-2MW - για να γίνει μια σχετική σύγκριση, το υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της ΔΕΗ στη λίμνη Πλαστήρα έχει ισχύ 129,9MW και της λίμνης Κρεμαστών 437MW. Οι συνέπειες για τα οικοσυστήματα είναι ανυπολόγιστες και επομένως οι αλλαγές που προκαλούνται μπορούν να οδηγήσουν σε εξαφάνιση πληθυσμών, ακόμη και ολόκληρων ειδών. Μεγάλη ποσότητα των ορεινών ρεμάτων και ποταμών εκτρέπεται από την κοίτη τους, προκειμένου να επιτευχθεί, η απαιτούμενη για την παραγωγή ενέργειας, υψομετρική διαφορά. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω έργα αλλοιώνουν τα υδάτινα οικοσυστήματα αλλά και τον εμπλουτισμό των υπόγειων υδάτων.

Από το πλήθος των αδειοδοτήσεων σε όλη τη χώρα, καταλαβαίνουμε ότι αυτό που μεθοδεύεται είναι η ολοκληρωτική ενεργειακή κατάχρηση του νερού. Σε αυτό συντελεί και η δέσμευση των υδάτινων πόρων μέσω των «αδειών χρήσης νερού». Τη στιγμή που ένας κάτοικος ή ένας καλλιεργητής περιμένει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (που μπορεί να φτάνει και τα χρόνια) προκειμένου να λάβει άδεια νόμιμης χρήσης του νερού που χρησιμοποιεί, η πολιτεία την χορηγεί με πολύ πιο γρήγορες διαδικασίες στους ιδιώτες οι οποίοι αποκτούν προτεραιότητα χρήσης του νερού για τη λειτουργία του εργοστασίου τους.

Το νερό εκτρέπεται από τον φυσικό του ρου στην κοίτη του ποταμού και, μέσω σωλήνων, μεταφέρεται εκεί όπου χρειάζεται για να λειτουργήσει, με τους απαραίτητους τεχνικούς όρους, το εργοστάσιο.

Ωραία. Κι εμείς τι θέλουμε;

Η προσέγγιση του ζητήματος του νερού και της όποιας διαχείρισής του, εντός ενός περιβάλλοντος θεσμοθετημένων αλλά και

επιδιωκόμενων περιφράξεών του, συνιστά ένα πολύπλοκο και πολύπλευρο ζήτημα,. Τόσο στις πόλεις όσο και στην επαρχία γίνονται εμφανή τα ταξικά κριτήρια διαχείρισής του, ιδιαίτερα όσον αφορά προσπάθειες ιδιωτικοποίησης του, τόσο παλιές όσο και το ίδιο το σύστημα που τις γεννά. Ιδιαίτερα αν ανατρέξουμε στην περίοδο της «κρίσης» του νερού - της αναγκαίας ποσότητας του δικτύου - στις αρχές της δεκαετίας του '90, θα δούμε ότι οι πολιτικές διαχείρισης ανάγκασαν, πολλές περιοχές, κυρίως χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων, να περιορίσουν τις ανάγκες τους σε νερό την ίδια στιγμή που άλλες περιοχές συνέχισαν ανεμπόδιστα να γεμίζουν τις πισίνες τους ή να ποτίζουν εκτάσεις με γκαζόν. Σε μια περίοδο έντονου νεοφιλελευθερισμού, η ιδιωτικοποίηση του νερού είναι ένα ακόμη κομμάτι στον ακήρυχτο πόλεμο των καπιταλιστών εναντίον της φύσης και των πόρων της, με μοναδικό σκοπό την συνεχιζόμενη άντληση κέρδους από αυτήν. Σε αυτό τον πόλεμο οι μόνοι/ες χαμένοι/ες θα είμαστε όλοι και όλες εμείς αν δεν σταθούμε ξεκάθαρα ενάντια σε όλες αυτές τις πολιτικές καταστροφής, ίσως του τελευταίου αγαθού που έχει μείνει ελεύθερο. Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, τα κοινά γίνονται ορατά όταν αναπτύσσονται εκείνοι οι αγώνες που τα υπερασπίζονται.

Ας πράξουμε τουλάχιστον αυτό.

Ας ανοίξουμε έναν ακόμη δρόμο υπεράσπισης ενός κοινού αγαθού, δημιουργώντας τα αναχώματα απέναντι στην εκμετάλλευση του. Αν υπάρχει κάτι το οποίο να θέλουμε και πρέπει να παλέψουμε είναι για:

